

Sygn. akt V ACa 570/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 listopada 2011 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach V Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Iwona Wilk
Sędziowie:	SA Tomasz Pidzik (spr.) SA Janusz Kiercz
Protokolant:	Anna Fic

po rozpoznaniu w dniu 16 listopada 2011 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w C. (poprzednio (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w C.)

przeciwko (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w W.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 18 marca 2011 r., sygn. akt XIV GC 268/10

oddala apelację i zasądza od pozwanej na rzecz powódki kwotę 1.800 (jeden tysiąc osiemset) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt V ACa 570/11

UZASADNIENIE

Powódka (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w C. (obecnie (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w C.) wniosła o zasądzenie od pozwanej (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W. kwoty 101.583,20 zł z ustawowymi odsetkami i kosztami procesu tytułem zapłaty za zakupiony olej napędowy wobec nabycia od (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w C. wierzytelności.

Pozwana wobec wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym wniosła od niego sprzeciw wnosząc o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów procesu podnosząc nieważność zawartej umowy cesji oraz spełnienia świadczenia co do kwoty 47.000 zł.

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 18 marca 2011r. zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 101.583, 20 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 15 kwietnia 2010 r. od kwoty 19.452,80 zł i od dnia 1 kwietnia 2010 r. od kwoty 82.130,40 zł, oddalił powództwo w pozostałej części oraz zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 8.697 zł tytułem zwrotu kosztów procesu. Wyrok ten wydano w następująco ustalonym stanie faktycznym:

Pozwana nabyła od (...) sp. z o.o. olej napędowy w lutym 2010 r. na kwotę 91.560 zł. W miesiącu kwietniu pozwana dokonała zapłaty na rzecz tejże Spółki kwoty 47.000 zł nie wskazując na przelewie jakiej transakcji zapłata dotyczyła, gdy w tym okresie od (...) pozwana otrzymała 4 faktury. (...) nie dokonała także zarachowania dokonanej zapłaty.

Ustalił także Sąd Okręgowy, iż pomiędzy (...), a powódką doszło do zawarcia umowy powierniczego przelewu wierzytelności co do kwoty 101.583,20 zł z 2 faktur wystawionych w marcu 2010 r. w imieniu obu tych podmiotów jako ich prezes zarządu działała ta sama osoba. Wskazał nadto Sąd Okręgowy, iż ustalając stan faktyczny nie uwzględnił twierdzeń i dowodów powołanych przez pozwaną w piśmie z dnia 12 stycznia 2001 r. w oparciu o art. 479¹⁴ k.p.c.

W tak ustalonym stanie faktycznym co do rozliczenia zapłaty kwoty 47.000 zł Sąd Okręgowy wskazał, że wobec braku prawem przewidzianych zaliczeń świadczenie pieniężne pozwanego zostało zaliczone z mocy prawa na poczet należności najdawniej wymagalnych, czyli wierzytelności nie objętych pozwem, a wynikających z faktur wystawionych w lutym 2010 r. zgodnie z art. 451 § 3 k.c.

Odnosząc się do kwestii ważności umowy przelewu wobec jej zawarcia w imieniu dwóch osób prawnych przez jedną i tą samą osobę je reprezentującą Sąd Okręgowy wskazał, iż powoływane przez pozwaną przepisy tj. 210 § 1 k.s.h. w zw. z art. 58 k.c. oraz art. 108 k.c. nie było zasadne, gdyż przepisy te nie miały w sprawie niniejszej zastosowania. Zdaniem Sądu Okręgowego w niniejszej sprawie nie została uprawdopodobniona przez pozwaną możliwość naruszenia interesu cedenta lub cesjonariusza jako spółek prawa handlowego. Podniósł Sąd Okręgowy, że co do spółek prawa handlowego poszczególni wspólnicy mogą skorzystać z prawem przewidzianych sposobów ochrony interesu spółek, a obowiązujące przepisy nie przewidują wprost bezwzględnej nieważności umowy przelewu powierniczego zawartej w okolicznościach z jakimi mamy do czynienia w sprawie niniejszej, a brak także podstaw do podważenia tej umowy z uwagi na jej treść.

Wskazując na powyższe Sąd Okręgowy uwzględnił powództwo o zapłatę ceny oleju napędowego z faktur VAT w kwocie łącznej 101.583,20 zł z ustawowymi odsetkami w oparciu o art. 535 k.c. w zw. z art. 509 k.c. i art. 750 k.c. oraz art. 481 k.c., a o kosztach orzekł na mocy art. 98 k.p.c.

Apelację od tegoż wyroku w zakresie zasądzenia od pozwanej na rzecz powódki kwoty 47.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 1 kwietnia 2010 r. i kosztami procesu wniosła pozwana zarzucając:

naruszenie prawa procesowego tj. art. 479¹⁴ k.p.c. w zw. z art. 233 k.p.c.;

naruszenia prawa materialnego tj. art. 108 k.c. w zw. z art. 210§1 k.s.h. i art. 58 k.c., art. 451§1 i 3 k.c.;

błąd w ustaleniach faktycznych oraz sprzeczność poczynionych przez Sąd orzekający ustaleń faktycznych z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego polegający na uznaniu, iż pozwana nie dokonała zarachowania poszczególnych wpłat na poczet wymagalnych faktur i brak takich rozliczeń oraz nie rozstrzygnięcie istoty sprawy co do zarzutu spełnienia świadczeń w kwocie 47.000 zł, a jedynie wypowiedzenie się co do sposobu zarachowań.

Podnosząc te zarzuty pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa co do kwoty 47.000 zł i zasądzenie kosztów procesu oraz kosztów postępowania apelacyjnego od powódki na rzecz pozwanej, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia przez Sąd pierwszej instancji i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Powódka w odpowiedzi na apelację wносиła o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

apelacja pozwanej jest nie zasadna.

Podzielić należy w sprawie niniejszej ustalony przez Sąd pierwszej instancji stan faktyczny, który znajduje pełne oparcie w zebranych materiale dowodowym. W szczególności podzielić należy przyjęcie, iż umowa powierniczego przelewu w oparciu o którą powódka dochodzi zapłaty wierzytelności za nabyty przez pozwaną od (...) sp. z o.o. olej napędowy jest ważna oraz przyjęcie, iż dokonanie przez pozwaną zapłata kwoty 47.000 winna być zaliczona na wcześniejsze faktury za olej napędowy wystawione przez (...) sp. z o.o.

Odnosząc się kolejno do zarzutów apelacji pozwanej należy wskazać, iż wbrew twierdzeniom pozwanej Sąd pierwszej instancji nie dopuścił się naruszenia art. 479¹⁴ k.p.c. w zw. z art. 233 § 2 k.p.c. poprzez błędne ich zastosowanie i niedopuszczenie twierdzeń i dowodów powołanych przez pozwaną w piśmie z dnia 12 stycznia 2011 r. na okoliczność faktów wskazanych w sprzeciwie pozwanej oraz częściowego spełnienia świadczenia.

Obowiązujące przepisy regulujące postępowanie w sprawach gospodarczych przewidują co do obu stron procesu prekluzję podnoszenia twierdzeń i zgłaszanych dowodów. Przepisy te tj. m.in. art. 479¹² k.p.c. i art. 479¹⁴ k.p.c. oraz art. 479^{14a} k.p.c. zawierają normy o charakterze bezwzględnie obowiązującym i w konsekwencji strona traci prawo powołania twierdzeń, zarzutów i dowodów na ich poparcie, niepowołanych w pozwie lub w odpowiedzi na pozew bez względu na ich znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, chyba że wykaże, iż ich niepowołanie nie było możliwe lub potrzeba powołania wynikła później. Sprekludowane twierdzenie, zarzuty lub dowody sąd pomija.

Pozwana zaś w piśmie z dnia 12 stycznia 2011 r. wskazała, iż twierdzenia i dowody wskazane w tym piśmie zgłosiła na tym etapie postępowania z uwagi na to, że konieczność ich powołania powstała w wyniku wskazania tez i zarzutów powódki w piśmie z dnia 15 grudnia 2010 r. Wskazać należy w tym miejscu, iż pismo powódki było odpowiedzią na sprzeciw pozwanej natomiast pozwana, jak to określiła, pismem tym zmierzała do wykazania zapłaty nie tylko kwoty 47.000 zł wskazanej w sprzeciwie, ale dalszej kwoty 91.561 zł. Wskazując na powyższe należy stwierdzić, iż konieczność przywołania już w sprzeciwie okoliczności dotyczących zapłaty tejże kwoty nie może budzić żadnych wątpliwości skoro miała ona wpływ na kolejność zarachowania dokonanych przez pozwaną zapłat na rzecz (...), w sytuacji kiedy pozwana dokonywała zapłat bez wskazania dług, który chce tą zapłatą zaspokoić i tym samym nie sposób uznać, że pozwana wykazała brak możliwości ich powoływania w sprzeciwie. Brak także ponadto podstaw do uznania, że potrzeba powołania twierdzeń i dowodów w zakresie zapłaty należności objętej pozwem co do kwoty 91.561 zł powstała później. Pozwana w apelacji podnosząc ten zarzut wskazywała nadto na możliwość podnoszenia zarzutu materialnoprawnego spełnienia zadłużenia na kwotę 47.000 zł w każdym czasie oraz na konieczność jego podniesienia, z uwagi na zarzuty powódki. Wbrew jednak twierdzeniom skarżącej prekluzja procesowa obejmuje także zarzuty materialnoprawne, w tym także zarzut spełnienia świadczenia o ile tylko nie nastąpił on w toku postępowania z taką jednak sytuacją nie mamy w sprawie niniejszej do czynienia. Nadto sam fakt potrzeby podniesienia nowych twierdzeń przez powódkę wynikał z treści sprzeciwu i nie sposób więc uznać, iż skoro w sprzeciwie pozwana okoliczności przywoływanych w piśmie z 12 stycznia 2011 r. nie zgłosiła to tym bardziej nie mogła tego uczynić później.

W sprawie niniejszej nie sposób także przyjąć, że umowa powierniczego przelewu wierzytelności objętych sporem jest nieważna. Co do tej kwestii należy wskazać, że poza sporem jest to, że umowę powierniczego przelewu pomiędzy powódką, a (...) sp. z o.o. w imieniu obu tych podmiotów zawarła ta sama osoba będąca prezesem zarządu oby tych spółek. Umowy tej jednak, z tego powodu, nie można uznać za bezwzględnie nieważną. W doktrynie jak i orzecznictwie prezentowane jest stanowisko o możliwości stosowania przez analogię art. 108 k.c. do sytuacji w której ta sama osoba fizyczna, działając jako piastun organu (członek zarządu) dwóch spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, dokonuje czynności prawnej pomiędzy nimi choć są także poglądy przeciwnie. Dodać należy, że takiej sytuacji art. 210 k.s.h. nie reguluje, gdyż dotyczy on tylko czynności prawnych, dokonanych pomiędzy spółką, a członkiem jej zarządu. Stosowanie jednak określonego przepisu prawa przez analogię może oznaczać jego niezastosowanie, a to w

zależności od rodzaju stosunku prawnego z jakim mamy do czynienia. Oznacza to, iż nie ma podstaw do rozciągania stosowania art. 108 k.c. na każdą sytuację, w której w składzie organów reprezentujących spółki pojawia się ta sama osoba fizyczna, gdyż w polskim systemie prawnym nie ma generalnego nakazu występowania różnego rodzaju powiązań między spółkami kapitałowymi oraz zakazu, aby w organach takich spółek zasiadały te same osoby fizyczne. W konsekwencji możliwe są sytuacje, aby dokonywane były pomiędzy tak reprezentowanymi spółkami czynności prawne, przy zachowaniu wszakże takich możliwości kontrolnych, które ograniczają możliwość kolizji interesów między spółkami czy ich wierzycielowi np. art. 211 k.s.h. i art. 280 k.s.h. (co do tej kwestii wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lipca 2009 r., II CSK 41/09, Lex nr 519933 oraz glosa do tego orzeczenia Marcina Borkowskiego w Systemie Informacji Prawnej Lex).

Podzielając zaprezentowane stanowisko nie sposób uznać, iż w okolicznościach niniejszej sprawy art. 108 k.c. winien być zastosowany skoro sporna umowa dotyczy powierniczego przelewu wierzytelności z ustalonym wynagrodzeniem nie odbiegającym od wynagrodzeń w takim przypadkach przyjętym brak więc podstaw do odwoływania się do art. 108 k.c. i uznania nieważności tejże czynności prawnej co podnosi pozwana, tym bardziej, iż pozwana jako dłużnik kwestionuje ważność tejże umowy oraz nie przytacza żadnych okoliczności, które uzasadniać miałyby zastosowanie art. 108 k.c. przez analogię.

Na podzielenie nie zasługuje także zarzut naruszenia art. 451 k.c. Odnosząc się do tego zarzutu należy podnieść, że w orzecznictwie jednoznacznie wskazuje się, że nie może budzić wątpliwości na tle art. 451 k.c., iż w przypadku kilku długów wobec wierzyciela dłużnik ma prawo wyboru, który z długów chce zaspokoić przy czym oświadczenie w tym przedmiocie powinien złożyć w chwili spełnienia świadczenia. W braku takiego oświadczenia dłużnika, z dokonania zaliczenia może skorzystać wierzyciel przy czym tym wyborem dłużnik nie jest związany dopóty, dopóki nie przyjmie wystawionego pokwitowania, wierzyciel może bowiem wskazać dług, na rzecz którego świadczenie zostanie zarachowane tylko przez wydanie pokwitowania. Próba więc skorzystania przez wierzyciela z uprawnienia przewidzianego w art. 451 § 2 k.c. ponownie uprawnia dłużnika tj. daje mu możliwość skutecznego wskazania długu, który chciałby zaspokoić, niemniej dłużnik jest uprawniony tego dokonać tylko niezwłocznie po otrzymaniu pokwitowania. Niedokonanie wyboru przez dłużnika w chwili realizacji świadczenia i bierność wierzyciela w kwestii zarachowania nie uprawnia już dłużnika do dokonywania w dalszym ciągu wyboru, na poczet którego długu chce zaliczyć swoje świadczenie. Wykładnia ta znajduje przede wszystkim potwierdzenie w brzmieniu art. 451 k.c., jako całości, gdyż prawo do zarachowania dłużnika i wierzyciela jest ograniczone w czasie, co wynika bezpośrednio z treści art. 451 § 3 k.c. Przepis ten potwierdza tezę, że prawo wskazania, który z kilku długów ma zostać zaspokojony przez dane świadczenie, trwa do spełnienia świadczenia lub do otrzymania pokwitowania, gdyż przepis ten swą hipotezą obejmuje dopiero stan, w którym nie dokonano zarachowania. Skoro art. 451 § 1 i 2 k.c. wyraźnie wskazują, że dłużnik może dokonać zarachowania co do zasady przy spełnieniu świadczenia nie później jednak niż do chwili przyjęcia pokwitowania wystawionego przez wierzyciela, to już wykładnia językowa wskazuje, iż błędny jest pogląd, zgodnie z którym w razie niezłożenia przez wierzyciela w pokwitowaniu oświadczenia na rzecz jakiego długu ma być dane świadczenie zarachowane prawo do zarachowania zachowuje dłużnik. Pogląd ten w zasadzie wykluczałby stosowanie art. 451 § 3 k.c. mającego sens tylko wtedy, gdy istnieją ramy czasowe, w których oświadczenie o zarachowaniu świadczenia może zostać złożone i przepis ten ma zastosowanie jeżeli dłużnik i wierzyciel nie złożą oświadczenia o wyborze w warunkach określonych w paragrafach poprzedzających. Nie jest więc trafne stanowisko pozwanej, że gdy wierzyciel nie wskazał sposobu zarachowania określonego w art. 451 § 2 k.c., to wówczas następuje powrót do reguły zarachowania określonej w art. 451 § 1 k.c. ratio legis omawianego unormowania polega na wprowadzeniu reguł zaliczenia spełnionego świadczenia i tym samym uporządkowanie stosunków prawnych łączących strony. Gdyby założyć, że dłużnik może w każdym czasie złożyć oświadczenie o zarachowaniu, to cel omawianego przepisu zostałby zniweczony. Wierzyciel, dochodząc swojej wierzytelności na drodze sądowej, nigdy nie miałby pewności, czy dłużnik nie złoży oświadczenia o zaliczeniu wcześniej spełnionego świadczenia na poczet tego właśnie długu, którego spełnienia wierzyciel żąda w tym procesie. Dla stron nie jest obojętne, ze względu na występujący pomiędzy nimi konflikt interesów, na poczet którego długu zostanie zaliczone świadczenie, a tym samym, jaka reguła zarachowania określona w omawianym przepisie będzie miała zastosowanie. Niewątpliwie wierzyciel będzie dążył do zaspokojenia długów najslabiej zabezpieczonych i tych, co do których istnieje niepewność co do możliwości ich skutecznego

dochodzenia. Gdy żadna ze stron nie dokonała zarachowania, unormowanie zawarte w art. 451 § 3 k. c. leży w interesie wierzyciela, skoro spełnione świadczenie na jego podstawie podlega zaliczeniu na poczet wierzytelności najwcześniej wymagalnych, a zatem tych, co do których istnieje największe ryzyko ich przedawnienia. Dlatego - ze względu na ten konflikt - należy tak interpretować omawiany przepis, aby było wiadome, od kiedy działa zawarta w nim norma (co do tej kwestii porównaj wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2007 r., II CSK 412/06, OSNC ZD 2008/A/15).

Wskazane stanowisko orzecznictwa, które Sąd Apelacyjny w całości podziela, – powoduje, że nie sposób kwestionować dokonanego przez Sąd pierwszej instancji zarachowania wpłaty kwoty 47.000 zł zgodnie z dyspozycją art. 451 § 3 k.c. dodając, iż na tle tego przepisu brak podstaw do ograniczenia możliwości zaliczenia zapłaty tylko co do faktur wskazanych w pozwie, jak to podnosi pozwana, skoro art. 451 § 3 k.c. odnosi się do wierzytelności najwcześniej wymagalnych. W konsekwencji wierzytelność objęta umową powierniczego przelewu wierzytelności jako nie uregulowana winna być przez pozwaną uregulowana na rzecz powódki. Uznając trafność dokonanego rozliczenia kwoty 47.000 zł pomiędzy pozwaną, a (...) brak podstaw do uznania za zasadny zarzut apelacji dotyczący nie rozpoznania istoty sprawy poprzez nie odniesienie się przez Sąd pierwszej instancji do zarzutu spełnienia świadczenie co do kwoty 47.000 zł.

Mając na uwadze powyższe wobec braku zasadności podniesionych w apelacji zarzutów należało na mocy art. 385 k.p.c. oddalić apelację pozwanej jako niezasadną.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na mocy art. 98 k.p.c. i art. 108 § 1 k.p.c. oraz § 2 ust. 1, § 6 ust. 5 i § 13 ust. 1 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (...) (Dz. U. nr 163 poz. 1348 z późn zm.).